

Fatamorgana van de Twitterrevolutie

Een kritische blik op het debat over de invloed van social media op de revoluties in Egypte en Tunesië

Universiteit Utrecht
Bachelor Eindwerkstuk

Dewy Gerritsen
3248585
Blok: 4
Datum: 24 juni 2011

Begeleider: Marianne van den Boomen
Thema: Sociale en technologische netwerken

Inhoudsopgave

Hoofdstuk I

Een inleiding op het debat	1
Cyberscepticus Morozov	2
Cyberutopian Shirky	3
Verkennen van het discours	4

Hoofdstuk II

The Revolution Will Be Tweeted?	5
Twitter en Facebook in het Arabische Medialandschap	6
Kruistocht van de cybersceptics	8

Hoofdstuk III

Het gat in het debat	9
De Twitterrevolutie: een fatamorgana?	10
Misleidende termen	12
Bibliografie	14

Hoofdstuk I

Een inleiding op het debat

‘Revolutions are always multiple revolutions happening simultaneously’ (Cole 2011). Politiek-sociale revoluties zijn van alle tijden. Het lijkt erg moeilijk om al de verschillende factoren die bijdragen aan het ontstaan en het verloop van een revolutie te kunnen onderscheiden en hun specifieke bijdrage te kunnen meten. Daarnaast lijkt er de afgelopen jaren nog een factor te zijn bijgekomen. Een verschil tussen revoluties als de Bataafse revolutie, de Cubaanse revolutie en de revoluties in het Midden-Oosten en Noord-Afrika die tegenwoordig de voorpagina’s halen, is dat we nu leven in een tijdperk waarin we steeds meer gebruik maken van social media.

De ontwikkelingen in landen zoals Egypte en Tunesië hebben ervoor gezorgd dat er een groot debat is losgebroken over de invloed die het internet – en social media in het bijzonder – kunnen hebben op revoluties en samenlevingen. Op het internet reageren cybercritici op elkaar in artikelen als ‘The Revolution Will Be Twittered’ (Sullivan 2009), ‘Why the Revolution Will Not Be Tweeted’ (Gladwell 2010), ‘First Thoughts on Tunisia and the Role of the Internet’ (Morozov 2011) en ‘The Political Power of Social Media: Technology, the Public Sphere, and Political Change’ (Shirky 2011). Het discours dat rondom de ontwikkelingen in het Midden-Oosten is ontstaan wordt kort gezegd in twee extreme kampen verdeeld: aan de ene kant bevinden zich de ‘cyberutopians’ waaronder Clay Shirky (2011) en Andrew Sullivan (2011) gerekend kunnen worden, aan de andere kant kunnen ‘cybersceptics’ als Evgeny Morozov (2011) en Malcolm Gladwell (2011) geplaatst worden.

De cyberutopians onderstrepen het feit dat social media een belangrijke, positieve bijdrage leveren aan de gebeurtenissen in het Midden-Oosten, waar de cybersceptics juist stellen dat de bijdrage van social media (zwaar) overschat wordt. Deze binaire posities binnen het debat geven echter een te eenzijdig beeld van de complexe werkelijkheid en laten een groot deel van het discours onderbelicht. Daarnaast wordt er onvoldoende empirisch bewijs vanuit deze twee kampen aangevoerd om tot eenduidige resultaten en antwoorden te komen over de rol die social media ten tijde van de revoluties vervullen.

In deze scriptie zal ik het discours uiteenzetten en de argumentatie van de critici tegenover elkaar zetten. Zo probeer ik de lezer perspectief te bieden op de factoren die van invloed zijn op de revoluties in Egypte en Tunesië en die in het discours worden opgevoerd.

Cyberscepticus Morozov

Naast de vele positieve berichten over de rol van social media zoals die in het nieuws verschenen, het artikel 'The Revolution Will Be Tweeted' dat Andrew Sullivan in juni 2009 publiceerde en de visie van cyberutopians als Shirky biedt de visie van Morozov tegenwicht. Morozov, onderzoeker en schrijver voor het opinieblad *The Economist* en het politiek-economische tijdschrift *Foreign policy*, neemt in zijn boek *The Net Delusion: How Not to Liberate the World* (2011) een sceptische houding aan tegenover de 'utopie van het net'.

Zo stelt hij zich sceptisch op tegenover de gedachte dat technologieën helpen revoluties te vormen en burgers een platform bieden voor het organiseren van opstanden zoals Shirky en ook Sullivan aannemen. In 'Iran: Downside to the 'Twitter Revolution' (2009) dat in het politieke tijdschrift *Dissent* verscheen, levert hij kritiek op het artikel van Sullivan 'The Revolution Will Be Tweeted' (2009) dat in het Amerikaanse tijdschrift *The Atlantics* gepubliceerd werd. Sullivan ziet Twitter als hét middel waarmee het volk het regime kan omzeilen en zich kan organiseren om in opstand te kunnen komen: 'You cannot stop people any longer. You cannot control them any longer. They can bypass your established media; they can broadcast to one another; they can organize as never before' (Sullivan 2009).

Volgens Morozov houdt Sullivan echter geen rekening met de complexiteit van de situatie: de vrije toegang tot informatie en het gebruik van social media kunnen er volgens Morozov niet voor zorgen dat regimes vallen. Sterker nog, het gebruik van social media kan de opstandelingen volgens hem juist tegenwerken: in *The Net Delusion* (2011) laat Morozov zien dat we lijken te vergeten dat technologieën vaak worden ingezet door autoritaire regimes die juist door het gebruiken van internet en social media in staat zijn propagandacampagnes te ontwikkelen, geavanceerde censuur toe te passen, online te surveilleren en mogelijke bedreigingen te traceren.

Morozov noemt in het artikel 'Iran: Downside to the Twitter Revolution' (2009) de ontwikkelingen omtrent de verkiezingen in Iran in 2009 en de nadelen van het internet en Twitter. Na de uitslag van de verkiezingen op 12 juni 2009 waarin Ahmedinejad met 62 procent van de stemmen als winnaar uit de bus kwam, brak er grote onrust uit. De opvallend ruime overwinning van Ahmedinejad kwam voor velen, zowel voor burgers als voor analisten, als een grote verassing. Mousavi die zichzelf al tot winnaar van de verkiezingen had benoemd en vervolgens slechts 34 procent van de stemmen kreeg, betichtte Ahmedinejad van stembusfraude. Woedende aanhangers van Mousavi trokken na de uitslag de straat op (Erdbrink 2009).

Via Twitter stromen dan de eerste berichten over doden, gewonden, arrestaties maar ook over mobilisatie de wereld binnen. Een groot nadeel hierbij is dat het ontwerp van het Iraanse internet ideaal is voor het controleren en observeren van gebruikers. In 2008 kocht de Telecommunication Company of Iran (TCI) volgens eigen zeggen een surveillancesysteem van het

Europese bedrijf Nokia Siemens dat internetgebruik binnen mensenrechtenorganisaties en onder politieke dissidenten zou kunnen monitoren (Lake 2009). Al het internetverkeer (waaronder e-mail, browsen en instant messaging zoals Twitter) wordt gefilterd door de telecommunicatie-infrastructuur van TCI dat eigendom is van de staat (Samii 2006). Zelfs beelden en boodschappen op sociale netwerksites als Facebook en Twitter kunnen door de overheid gecontroleerd worden en demonstranten kunnen vaak met behulp van GPS dat op iedere mobiele telefoon zit gelokaliseerd worden (Heaven, 2009).

Naast het gebruik van deze technieken werden er valse Facebookpagina's onder de namen van supersterren zoals die van de Iraanse zanger Shajaryan aangemaakt door het ministerie van Inlichtingen om de communicatie tussen 'vrienden' van Shajaryan in de gaten te kunnen houden. Door het opzetten van valse profielen kunnen zij achter de identiteit van mogelijke onrustzoekers komen en hun sociale netwerk verder uitpluizen (Omid, 2009). Morozov zegt over het verkrijgen van het soort informatie dat de Iraanse overheid kan helpen bij het opsporen van mogelijke bedreigingen: 'Once regimes used torture to get this kind of data; now it's freely available on Facebook' (Morozov 2009, 12). Alle relevante informatie over demonstranten, locaties en tijden van demonstraties worden door de gebruikers van Twitter en Facebook voor de neus van de overheid gehouden.

Cyberutopian Shirky

Tegenover deze cybersceptische visie kan de visie van Clay Shirky geplaatst worden. In het artikel 'The Power of Social Media: Technology, The Public Sphere and Political Change' (2011) dat verscheen in het tijdschrift *Foreign Affairs* richt Shirky zich op nieuwe mogelijkheden binnen de toegankelijkheid van informatie, het publieke debat en coördinatie van opinies en gedachten die juist door de komst van nieuwe technologieën en social media zijn ontstaan: 'As the communications landscape gets denser, more complex, and more participatory, the networked population is gaining greater access to information, more opportunities to engage in public speech, and enhanced ability to undertake collective action' (Shirky 2011, 1). Traditionele en nieuwe media, van de drukpers tot Twitter, kunnen een ondersteunende rol in sociale veranderingen spelen, doordat zij de publieke sfeer helpen versterken.

Het vormen van een publieke sfeer is volgens Shirky een essentieel onderdeel in het lange proces dat voorafgaat aan bijvoorbeeld opstanden en protesten zoals die in het Midden-Oosten. Hierbij noemt Shirky het voorbeeld van de rol die de samizdat (verzetsliteratuur tegen communistische regimes) ten tijde van de gewapende vrede van 1945 tot 1980 tussen het Westen en het Oosten gespeeld heeft. De samizdat heeft er wellicht niet voor gezorgd dat de regering viel, maar

heeft wel een significante rol gespeeld in het versterken van de publieke sfeer. Shirky trekt hier een vergelijking met de politiek-filosofische theorie over de publieke sfeer van de Duitse filosoof Jürgen Habermas. Habermas stelt dat voor een ideale publieke sfeer het rationeel en kritisch debat onder de burgers centraal moest staan. De publieke sfeer of publieke openbaarheid, is een sociaal domein waarin individuen samen met behulp van media gemeenschappelijke kwesties, sociale, culturele en politieke visies en gedachten kunnen delen. Deze publieke sfeer vormt zich tussen de privésfeer en de sfeer van het staatsgezag (Shirky 2011).

Shirky ziet zijn publieke sfeer als de digitale versie van Habermas' publieke sfeer: deze gaat van mobiele telefonie, blogs, Youtube, Facebook tot Twitter. Maar wat verschilt de drukpers dan met social media als Facebook en Twitter? Het internet faciliteert volgens Shirky niet alleen de informatieconsumptie, maar ook de productie van informatie. Een belangrijk punt in het betoog van Shirky is dat het internet toegang biedt tot het debat en het efficiënt en tegen zeer lage kosten grote groepen mensen met eenzelfde doel, of dit een politiek of sociaal doel is, kan helpen coördineren en mobiliseren. Overheden zijn volgens Shirky niet bang voor de eenvoudige toegang tot informatie en kennis toename onder de bevolking, maar voor gesynchroniseerde, gecoördineerde groepen.

Verkennen van het discours

Het debat over de impact van de social media lijkt zich op het eerste gezicht af te spelen tussen twee binaire opposities: de cyberutopians en de cybersceptics. De twee visies van Morozov en Shirky lijken aardig te botsen. Welke argumenten worden er nog meer aangedragen als het gaat om de rol die Facebook en Twitter in Egypte en Tunesië hebben gespeeld? Met dit onderzoek wil ik de lezer perspectief bieden op het debat en de visies van meerdere participanten. Dit doe ik in het volgende hoofdstuk door middel van een klassieke discoursanalyse. De vraag is welke invloed social media volgens de cyberutopians en de cybersceptics op de revoluties in het Midden-Oosten hebben.

Bij de wat meer optimistische visie van Sullivan en Shirky zijn critici zoals Zuckerman (2011), Lynch (2011) en Ingram (2011) te plaatsen die net als hij oog hebben voor de positieve effecten van social media ten tijde van de revoluties. Ook voegen zij kritische noten toe aan Shirky's benadering en gaan zij verder op Shirky's punten over publieke sfeer, coördinatie en mobilisatie en de rol van social media binnen de Arabische mediasfeer. Naast de optimistischere deelnemers in het debat die hierboven genoemd zijn, is er een tegenbeweging ontstaan, gerepresenteerd door een groep sceptici waartoe Morozov (2011), Gladwell (2011), Kravets (2011), Coldewey (2011) en Penny (2011) behoren. Waar is deze tegenbeweging een reactie op en met welke argumenten komen deze cybersceptici?

Ik bied de lezer in het volgende hoofdstuk een perspectief op de raakvlakken die de argumenten van de cyberutopians en de cybersceptics met elkaar hebben, maar wellicht nog belangrijker: ik probeer de lezer te laten zien welke onderdelen in het debat onbelicht blijven.

Hoofdstuk II

The Revolution Will Be Tweeted?

Naast Shirky is Sullivan een van de meest aangehaalde 'cyberutopians'. Sullivan publiceerde in juni 2009 het artikel 'The Revolution Will Be Tweeted'. Vanuit de hoek van de cybersceptics kwamen veel kritische berichten. Gladwell reageerde in 'Why the Revolution Will Not Be Tweeted' dat in oktober 2010 verscheen, op de utopische 'de revolutie zal worden getwitterd' slogan. Wat opvalt is dat dit kritische artikel vooral een reactie is op de titel van Sullivans artikel. Als we gaan kijken naar wat Sullivan claimt in 'The Revolution Will Be Tweeted' (2009), dan komen we uit op de volgende uitspraken: 'You cannot stop people any longer. You cannot control them any longer. They can bypass your established media; they can broadcast to one another; they can organize as never before' (Sullivan 2009). Het volk maakt volgens Sullivan gebruik van een technologie (Twitter) om bevelen en wijzen van onderdrukking te omzeilen. Hierbij noemt hij het voorbeeld van Iraniërs die hun daken opgingen en 'Allahoe akbar' riepen, na tweets als: 'ALL internet & mobile networks are cut. We ask everyone in Tehran to go onto their rooftops and shout ALAHO AKBAR in protest #IranElection'¹ die op Twitter werden geplaatst. Wat we hieruit kunnen opmaken is dat Sullivan Twitter als een domein ziet waar het volk zich kan organiseren. In dit geval hielp Twitter de mensen gedachten te delen om vervolgens de daken op te gaan. Daar kunnen we niet uit afleiden dat Sullivan Twitter ziet als een oorzaak van de revolutie.

Ik zal niet zeggen dat de uitspraken die Sullivan doet geheel juist zijn. Het is te simplistisch om te zeggen dat je het volk niet meer kan controleren en tegenhouden en dat burgers zich als nooit te voren kunnen organiseren. We hebben al gezien dat er voorbeelden van situaties zijn waarin het regime de social media juist inzet bij het controleren en opsporen van dissidenten, zoals Morozov aantoonde. Sullivan stelt echter nergens in zijn artikel dat er sprake was van een Twitterrevolutie of dat Twitter de oorzaak van de revolutie in Iran was.

¹ De tweet die op 13 juni 2009 op Twitter geplaatst werd door 'Mousavi1388' is te vinden op: <http://twitter.com/#!/mousavi1388/status/2156978753>. Meer tweets die door deze gebruiker geplaatst zijn, waaronder ook berichten over pogingen tot coördinatie en mobilisatie in zowel Arabisch als in het Engels zijn te vinden op <http://twitter.com/#!/mousavi1388>.

Wat zeker te stellen is, is dat ook Shirky die toch door onder andere Morozov als cyberutopian bestempeld wordt, niet van mening is dat Twitter en Facebook revoluties veroorzaken. In 'The Twitter revolution: more than just a slogan' zegt hij over de 'Twitterrevolutie' in Iran namelijk het volgende: 'Just as the printing press didn't exclusively cause the Protestant Reformation, the source of those protest in Tehran, as with all protests, was the willingness of the people to defy their government (Shirky, 2010). Social media kunnen revoluties beïnvloeden. Zo werd de Reformatie volgens Shirky beïnvloed door de drukpers, en de Iranese opstand en de revoluties in Egypte en Tunesië door social media. Het is niet de vrije toegang tot informatie die ervoor zorgt dat regimes vallen, maar de mogelijkheid voor het volk om gedachten en opvattingen te delen in een publieke sfeer en zich te coördineren.

Op het punt van coördinatie en mobilisatie sluit Ethan Zuckerman (2011) zich aan bij Shirky. Toen de onrust zich verspreidde vanuit Sidi Bouzid naar Sfax, van Hammamet en uiteindelijk naar Tunis, plaatsten de Tunesiërs berichten over en video's van de schokkende gebeurtenissen op Facebook en Youtube (Facebook en Youtube zijn populaire social media in Tunesië, de websites staan respectievelijk op de eerste en vierde plek in de lijst van meest populaire websites in Tunesië).² Het is volgens Zuckerman aannemelijk dat andere Tunesiërs, die de online verspreide updates lazen, op een gegeven moment besloten samen de straat op te gaan. Dat betekent echter niet dat hij het internet en social media als de enige factoren ziet die bijdroegen aan het vallen van het Tunesische regime: 'Any attempt to credit a massive political shift to a single factor – technological, economic, or otherwise – is simply untrue' (Zuckerman 2011).

Twitter en Facebook in het Arabische medialandschap

Ook Marc Lynch (2011) zal naar eigen zeggen de opstanden in het Midden-Oosten nooit aan een enkele oorzaak verbinden en tot een Twitterrevolutie benoemen, maar geeft aan dat nieuwe media een belangrijke taak verrichten in het Arabische medialandschap. Mediavormen zoals Facebook, Youtube, forums en blogs werken tezamen met satelliettelevisie in het veranderen van de Arabische informatieomgeving. We moeten de inzet van media in Tunesië meer in een collectief verband gaan zien binnen het totale Arabische mediadomein, waarbij ook het Arabische televisienetwerk Al Jazeera (dat zichzelf heeft uitgeroepen tot de enige politiek- onafhankelijke televisiezender van het Midden-Oosten) een cruciale rol vervult en zeker niet weggelaten mag worden: het televisienetwerk

² De lijst met meest populaire websites binnen Tunesië is te vinden op de website van Alexa: The Web Information Company: <http://www.alexa.com/topsites/countries/TN>. De populariteitsberekening is gemaakt aan de hand van een combinatie van het gemiddelde dagelijks aantal bezoekers en het aantal pageviews.

is nog steeds het meest bekeken en meest invloedrijke medium in de Arabische wereld (Lynch 2011). Lynch stelt dat zonder social media de beelden van Tunesische demonstranten nooit door het net van censuur en controle zouden zijn gekomen: 'it was the airing of these videos on Al Jazeera, even after its office had been shuttered, which brought those images to the mass Arab public and even to many Tunisians who might otherwise not have realized what was happening around their country' (Lynch 2011). Alle mediaplatformen tezamen dagen regimes die informatiestromen proberen te controleren uit, doordat zij door verschillende medialagen opereren, informatie razendsnel kunnen verspreiden en de controle van het regime te snel af kunnen zijn (Lynch 2011).

Mathew Ingram stelt in zijn blogpost 'Was What Happened in Tunisia A Twitter Revolution?' (2011) dat ondanks dat Facebook en Twitter net als de telefoon, email en sms informatiedistributienetwerken zijn, deze sterk verschillen in het 'vangen' van een moment en het verspreiden van de actuele werkelijkheid. Twitter en Facebook opereren in real-time en bewerkstelligen massale verspreiding: als een bericht gepubliceerd wordt kan het weer duizend keer gepubliceerd worden over de hele wereld in minder dan een fractie van een seconde. 'That is a very powerful thing, in part because the more rapidly the news is distributed, the more it can create a sense of momentum, helping a revolution to "go viral," as marketing types like to say' (Ingram 2011). Ook hij laat vervolgens zien dat daarmee de magie van social media af lijkt te zijn: 'Did it help protesters, and thus the end goal of overthrowing the government? Undoubtedly. Was it solely responsible for that happening? Hardly' (Ingram 2011).

Als we kijken naar hoe nieuws door middel van Twitter en Facebook gedistribueerd kon worden komen we uit bij een verhaal dat ook in het Westen de kranten haalde. Het verhaal over Mohammed Bouazizi, een 26 jarige Tunesiër die zich op 17 december 2010 in brand stak omdat hij ondanks het hebben van een diploma genoodzaakt was om als groenteboer te werken om een gezin van acht mensen te kunnen onderhouden, is een voorbeeld van een verhaal dat mede dankzij social media naar buiten kwam. Na de zelfmoordpoging van Bouazizi brak er grote onrust uit in Sidi Bouzid. Een menigte van 5000 man kwam op 5 januari 2011 naar de begrafenis van Bouazizi.³ Vervolgens probeerde de menigte het kantoor van de gouverneur te bereiken, waar Bouazizi zich in brand had gestoken. De ontstane onrust in Sidi Bouzid verspreidt zich verder door Tunesië en wordt intenser. Video's van de demonstraties maar ook schokkende beelden van doden en gewonden worden verspreid via Twitter (#tunisia, #bouazizi) en Facebook. Ook de internetgroepering 'Anonymous' droeg bij aan het verspreiden en kanaliseren van informatie. 'De 'leiderloze' organisatie verzamelde

³ Tijdens de begrafenis zijn beelden gemaakt die onder andere op Youtube geplaatst werden. In de video die te vinden is onder de volgende link: <http://www.youtube.com/watch?v=4AVbFNkx5Tg>, is te zien hoe de menigte de kist van Bouazizi volgt naar de plek waar hij begraven zal worden.

beelden en video's en verspreidde ze weer via Twitter en Youtube.⁴ Facebook en Twitter boden een platform voor de werkelijkheid en de werkelijke verhalen vonden zo een weg naar Al Jazeera en het buitenland (Lynch 2011).

Het is moeilijk te bepalen hoeveel beelden die door social media verspreid werden Al Jazeera al dan niet hebben bereikt, maar het is wel een feit dat een deel van de beelden door de mazen van het net van het regime zijn geglipt. Duizenden video's en foto's van doden en gewonden vonden hun weg naar Al Jazeera en belandden ook in het Westen op de ontbijttafel. 'A press blackout has made confirming witness accounts difficult, but Al Jazeera has been sent a considerable number of disturbing, grisly images of what appear to be injured and dead protesters via social media.'⁵

Lynch geeft daarnaast aan dat Al Jazeera en nieuwe media niet alleen informatie verspreiden, ze faciliteren ook een frame voor het Arabische publieke debat en leiden tot bewustzijn. 'Events do not speak for themselves' (Lynch 2011). Door gebeurtenissen in een context te plaatsen krijgen de gebeurtenissen (politieke) betekenis en worden ze onderdeel van het 'Arabische narratief'. Al Jazeera zorgt voor deze context. Dit leidt er dan weer toe dat deze gebeurtenissen vat krijgen in andere Arabische landen zoals Jordanië, Libanon, Jemen en Egypte. Beelden, verhalen, opvattingen en emoties die verspreid worden kunnen zich zo wortelen in de Arabische publieke sfeer, waar ze verder gevoed kunnen worden en kunnen uitgroeien tot het uiten van individuele belangen en collectieve bewustwording.

Kruistocht van de cybersceptics

David Kravets is een van de cybersceptici en reageert op Wired.com in 'What's Feuling Mideast Protests? It's More than Twitter': 'Don't call it a Twitter revolution just yet' (Kravets 2011). Kravets stelt dat social media geen revoluties teweeg kunnen brengen. Twitter en Facebook waren slechts 'tools', hooguit hulpmiddelen: 'Don't confuse tools with root causes, or means with ends' (Kravets 2011). Het ongenoegen jegens het regime is een oorzaak van de revoluties en brengt de mensen de straat op. Opvallend is dat hij niemand aanwijst die wel stelt dat social media een oorzaak (cause) zijn van de revoluties. Ook Zuckerman stelt bijvoorbeeld dat Tunesiërs de straat op gingen uit ongenoegen jegens het corrupte regime, werkeloosheid, langzame groei en dictatorschap.

⁴ De organisatie Anonymous, dat pleit voor totale informatievrijheid op het internet, heeft op Youtube de video 'Operation Tunisia- A Message From Anonymous' geplaatst met daarin een compilatie van schokkende beelden die opgenomen zijn door Tunesiërs. De video is te vinden op: <http://www.youtube.com/watch?v=6opZoX3BTyI>

⁵ Dit citaat is afkomstig uit een redactioneel artikel van Al Jazeera: 'Protesters killed in Tunisia Riots'. Het artikel is te vinden op de Engelstalige versie van de Al Jazeera website: <http://english.aljazeera.net/news/africa/2011/01/2011191414183128.html>

Devin Coldewey reageert in een blog 'People, Not Things, Are the Tools of Revolution' (2011) op de groep mensen ('some'), die de social media zouden zien als een essentieel onderdeel van de revolutie. 'I think that the mindset of the online World creates a risk of overstating their importance, and elevating some useful, even powerful, to the status of essential' (Coldewey 2011). We kunnen ons hier wel afvragen hoe we de 'mindset of the online World' moeten vertalen en naar wie Coldewey refereert. Het probleem is namelijk dat hij ook later in zijn artikel geen bronnen aanhaalt die dit uitleggen of stellen dat social media een essentieel vereiste vormen voor de revoluties in het Midden-Oosten.

In 'Revolts Don't Have to be Tweeted' verwondert Laurie Penny zich op haar blog over het feit dat er zoveel aandacht wordt besteed aan social media en de 'knock-on effects' op samenlevingen die ze zouden hebben. Het is volgens haar een alom bekend gegeven dat mensen in tijden van crisis geneigd zijn communicatiemiddelen te gebruiken die het meest voor handen liggen en de meeste potentie hebben om de overheid een stap voor te zijn. Waarom vinden sommigen ('some') het zo bijzonder dat het nu social media zijn? 'What did they think we were going to use-smoke signals?' (Penny 2011). Coldewey sluit zich hierbij aan door te zeggen dat er in iedere revolutie wel een medium is dat 'gehyped' lijkt te worden en waar enthousiastelingen voor opkomen. Als de revoluties zich vijf jaar geleden hadden voorgedaan dan was iedereen lyrisch geweest over het mobiele telefoongebruik (Coldewey 2011).

Hoofdstuk III

Het gat in het debat

Gegeven de kakofonie in het debat is het belangrijk een paar onderscheiden aan te brengen. Er is een groot verschil tussen het 'lyrisch' zijn over de rol van social media en het zien van social media als de oorzaak van de revoluties. De vraag die bij mij opkomt is dan waar diegenen die de het ontstaan van de revoluties aan social media toekennen zich bevinden. Zowel de cybersceptics als de cyberutopians in het debat zijn van mening dat er niet slechts een oorzaak is van de revoluties. Er gebeurt iets opvallends. Veel van de argumenten en reacties op het 'debat' van de cybersceptici lijken geen reactie te zijn op de visies van optimisten als Shirky en Sullivan. Het lijkt alsof critici bang zijn om besmet te raken met de positieve – en in mijn ogen toch kritische – visie van de 'cyberutopians' en zich, gewapend met felle argumenten, aan het andere uiterste van het debat vestigen. Alle cybersceptics lijken iets te willen zeggen over iets dat eigenlijk 'niemand' zegt. Waar is deze cybersceptische beweging in het debat een reactie op?

Morozov beschrijft in 'Tunisia, Social Media and the Politics of Attention' (2011) hoe de magie rond Twitter en de rol die het al dan niet speelde in Iran werd ingezet bij het verspreiden van het nieuws naar in het Westen: 'Their real promise seemed to lie in using social media as some kind of Trojan horse to get their country onto the front pages of American newspapers – and then, hopefully, on the top of Washington's agenda' (Morozov 2011). Dit is waarschijnlijk ook wat er in de berichtgeving omtrent de gebeurtenissen in Egypte en Tunesië plaatsvond. Nieuwszenders zoals Al Jazeera, de Franse satellietnieuwszender France24 en andere media in het Westen, hebben heel waarschijnlijk bijgedragen aan het creëren van de 'Twitterrevolutie-hype'. Het verbinden van social media aan de revolutie was wellicht een poging van journalisten en bloggers om het nieuws 'smeuïger' en aantrekkelijker te maken. Daarnaast konden journalisten die ter plekke waren niet geheel rekenen op de informatievoorziening van de officiële staatsmedia, en waren zij zo eerder aangewezen op de berichten die op Twitter en Facebook werden geplaatst.

Als we spreken over een Twitter- of Facebookrevolutie, dan wordt deze vooral uitgedragen in de titels van krantenartikelen en op het nieuws. Dan is het eigenlijk niet meer dan een pakkende titel waarin de 'magie' en de kracht van social media op een dusdanige manier worden ingezet om zoveel mogelijk mensen te kunnen bereiken. Dus wanneer York in 'Not Twitter, Not Wikileaks: a Human Revolution' (2011) zegt: 'Don't get all techno-utopian. Twitter's great for spreading news, but this revolution happened offline', moeten we er waarschijnlijk vanuit gaan dat dit een reactie is op journalisten en het nieuwspubliek en niet op de critici die zich in het debat mengen. Ze noemt namelijk geen bronnen, net als bijvoorbeeld Will Heaven die het verwijst naar 'een idiote geleerde': 'But as I watch the euphoric crowds in Tahrir Square on the BBC, *some idiot pundit* is describing how "New Media" toppled the 82-year-old dictator' (Heaven 2011).

De Twitterrevolutie: een fatamorgana?

Luke Allnutt slaat in 'Tunisia: Can We Please Stop Talking About 'Twitter Revolutions'?' (2011) volgens mij de spijker op zijn kop. In het Westen lijken we volgens Allnutt graag te willen lezen over de kracht van social media en hoe het, door het in onze ogen achtergestelde en onderdrukte volk, wordt gebruikt om regimes te doen vallen. Als we dan lezen dat er een Twitter- of Facebookrevolutie gaande is, zoeken we naar nog meer tekenen aan de wand die deze schijnbare utopie bevestigen en hebben we te weinig oog voor wat er daadwerkelijk gebeurt en welke invloed social media daadwerkelijk hebben. 'In a 24-hour news cycle, we don't just seek instant news but instant answers, clear explanations and narratives that can be book-ended with events and wrapped up into a three-word headline. At first it is just a catchy headline beloved of journalists in need of page views, but

quickly that moniker becomes a narrative, an established truth that is often wildly divergent with the reality on the ground' (Allnutt 2011). De term 'Twitterrevolutie' is een pakkende titel geworden om aan te geven dat er iets nieuws, opwindends en patroonbrekend is gebeurd. De optelsom, revolutie plus Twitter maakt Twitterrevolutie, is dan gauw gemaakt. Titels als 'The Revolution Will Be Twittered', of 'Social Media Revolution' kunnen vervolgens een geheel eigen leven gaan leiden en los komen te staan van de werkelijkheid. Hierdoor blijven de factoren die daadwerkelijk een rol spelen in de revoluties onderbelicht. De complexiteit van de revolutie wordt in werkelijkheid afgedaan met het introduceren van de term Twitterrevolutie.

De vraag dringt zich op of de verhalen rondom de Twitter- of Facebookrevoluties in Egypte en Tunesië dan in feite niet om het Westen draaien en hoe het Westen de revolutie interpreteert? Wanneer we de rol van social media ten tijde van de revoluties verheerlijken in de media, verheerlijken we eigenlijk onszelf. We lijken het succes van Twitter en Facebook in het Westen te willen projecteren op een land dat in de ogen van de Westerse landen wellicht achterloopt. Allnutt stelt in 'Tunisia: Can We Please Stop Talking About 'Twitter Revolutions'?' (2011) dat we het benoemen van de revoluties in het Midden-Oosten tot een Twitterrevolutie bijna als een vorm van intellectueel kolonialisme kunnen noemen: we projecteren onze Westerse ontwikkelingen, opvattingen en waarden op die van hen in Egypte en Tunesië. Wij gebruiken Twitter dus daarom zullen zij het ook wel doen. Cijfers over het internet-, Twitter- en Facebookgebruik ten tijde van de opstanden en pogingen van het regime om dissidenten met behulp van social media op te sporen worden hierbij niet genoemd. Hoe zien de Egyptenaren en Tunesiërs de revolutie zelf? Welke rol kennen zij zichzelf toe? Zoals Gladwell treffend aangeeft: 'Where activists were once defined by their causes, they are now defined by their tools' (Gladwell 2011). Niet de daadkracht en de moed van de demonstranten staan centraal in de berichten rondom de revoluties in Egypte en Tunesië, maar Twitter en Facebook krijgen alle lof. De mensen in de straten van Egypte en Tunesië, van advocaten tot groenteverkopers zoals de Tunesische Bouazizi, lijken te worden vergeten.

Op een muur vlakbij het huis van Mohammed Bouazizi en zijn familie in de wijk Hay al-Noor is er letterlijk een teken aan de wand te vinden. In graffiti staat er in het Arabisch geschreven: 'de zoon van Hay al-Noor in Sidi Bouzid, dit is de plek van de revolutie' (Hauslohner 2011). Bouazizi, ook wel 'The man who toppled Tunisia' genoemd, is een symbool geworden voor de gewone burger die opkomt voor zijn rechten. In de protesten die na de dood van Mohammed Bouazizi volgden, schalde zijn naam nog meerdere malen door de straten van Tunesië (Hauslohner 2011).

Wat we volgens Hassan Nafaa, professor politieke wetenschap aan de Universiteit van Cairo, ook niet mogen vergeten is dat wat er in Tunesië gebeurde hoop gaf aan Egyptenaren en inwoners van andere Arabische landen (Abouzeid 2011). Vooral Egyptische jongeren namen volgens veel

Westerse media (zoals Globalpost⁶ en Time⁷) het voortouw in deze reactie. De Facebook groep 'We are all Khaled Said' die werd opgericht nadat de Egyptische Khaled Said op 6 juni 2010 volgens ooggetuigen op lugubere wijze werd doodgeslagen door politieagenten is hier een voorbeeld van. Op de Facebookpagina verschenen eerst posts over de dood van Said, maar al gauw hierna vormde de pagina een basis voor een beweging tegen het regime die door jongeren werd aangestuurd. De 'We are all Khaled Said' pagina was niet alleen een platform voor de plaatsing van expliciete foto's en video's maar ook de plek waar de demonstratie van 25 januari 2011 op het Tahrirplein georganiseerd werd (Giglio 2011). Op de Facebookpagina ter ere van Said staat treffend aangegeven dat Said (en daarmee iedere burger in Egypte) centraal staat in de revolutie: 'Khaled has become the symbol for many Egyptians who dream to see their country free of brutality, torture and ill treatment. Many young Egyptians are now fed up with the inhuman treatment they face on a daily basis in streets, police stations and everywhere. Egyptians are aspiring to the day when Egypt has its freedom and dignity back.'⁸

Misleidende termen

Terugkomend op de tweedeling tussen de cybersceptics en cyberutopians, kunnen we de lijn doortrekken en concluderen dat we ook hier voorzichtig moeten zijn met het misleidende vermogen van termen. Het benoemen van deelnemers binnen het debat tot cybersceptist of cyberutopian is een te zwart/witte, binaire benadering waardoor er te weinig oog is voor de daadwerkelijke standpunten en argumenten die worden aangedragen. Cyberutopians geloven, zoals Morozov in *The Net Delusion* (2011) beschrijft, in de transformerende kracht van het internet dat in staat is samenlevingen in een positieve zin te veranderen om uiteindelijk democratie te brengen. Technologieën worden volgens Morozov door cyberutopians als ultieme redmiddelen gezien. Shirky geeft zelf echter in een interview met STVPeople⁹ aan dat hij eerder een optimist is dan een pessimist, maar zichzelf zeker niet als cyberutopian ziet. Shirky erkent dat er ook negatieve effecten

⁶ Het artikel 'Behind Egypt's Revolution: Youth and the Internet' geschreven door Jon Jensen is te vinden op: <http://www.globalpost.com/dispatch/egypt/110213/social-media-youth-egypt-revolution>

⁷ Het artikel 'Egypt's Youthquake: At a Nerve Center of the Revolution' geschreven door Abigail Hauslohner is te vinden op: <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2045558,00.html>

⁸ De Facebookpagina 'We are all Khaled Said' is te vinden op: <http://www.facebook.com/elshaheed.co.uk>. Onder Info, Bedrijfsprofiel is een beschrijving van de aanleiding van de oprichting van de pagina te vinden en tevens het hierboven vermelde citaat.

⁹ Het interview met Clay Shirky is te vinden op de volgende website: <http://www.youtube.com/watch?v=GnPsQSnatil>

kleven aan het internet en de manier waarop social media worden ingezet. We moeten volgens hem kijken naar hoe we ervoor zorgen dat de voordelen van het web (zoals het delen van gedachten en de mogelijkheid tot mobilisatie) de nadelen (zoals regimes die burgers met behulp van social media kunnen controleren en opsporen) van het internet overschaduwen. Als Shirky dit stelt, wie of wat is dan een cyberutopian? Het is beter om het onderscheid, dat er natuurlijk wel is, anders aan te duiden. In mijn ogen is Shirky meer een cyberoptimist, waar Morozov een cyberscepticus is.

Jay Rosen geeft in het artikel 'The "Twitter can't Topple Dictators" Article' (2011) treffend aan dat er een heel nieuw genre lijkt te zijn ontstaan waarin critici zo hard mogelijk proberen te roepen dat Twitter geen dictators kan doen laten vallen. De critici in dit genre doen uitspraken over de 'misleide cyberutopians' waarvan ze heel graag willen dat die er zijn, maar een echte bron wordt niet gegeven. De critici, die zich als 'ridders' of 'wachters' van de wetenschap voordoen, doen grootse, overdreven uitspraken en maken claims die de werkelijkheid overschaduwen. Hierdoor zien we interessante vragen die echt een bijdrage aan de wetenschap kunnen leveren volgens Rosen over het hoofd: welke invloed heeft het internet dan wel op de factoren die meespelen in het gevecht tussen staat en burger? Welke verbanden kunnen wel getrokken worden?

Pas als we (en bovenal academici en Westerse journalisten) dit soort genres en tunnelvisiedenken weten te omzeilen en alle daadwerkelijk bijdragende factoren, verbanden en verklaringen in kaart kunnen brengen belandt nieuws op onze ontbijttafel zoals nieuws bedoeld is: waarheidsgetrouw en objectief. Zodat we niet alleen lezen over het al dan niet bestaan van een 'Twitterrevolutie' en zogenaamde oprukkende cyberutopians, maar we onze aandacht kunnen verleggen naar feiten en aandacht hebben voor de moedige mensen in de straten van het Midden-Oosten zoals Khaled Said en Mohammed Bouazizi.

Bibliografie

Abouzeid, Rania. 2011. Tunisia: How Mohammed Bouazizi Sparked a Revolution. *Time*. 21 januari.
<http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2043557,00.html>

Allnutt, Luke. 2011. Tunisia: Can We Please Stop Talking About 'Twitter Revolutions'? *Radio Free Europe Radio Liberty*. 15 januari.
http://www.rferl.org/content/tunisia_can_we_please_stop_talking_about_twitter_revolutions/2277052.html

Erdbrink, Thomas. 2009. Ahmadinejad winnaar verkiezingen Iran. *NRC*. 13 juni.
http://vorige.nrc.nl/buitenland/article2270264.ece/Ahmadinejad_winnaar_verkiezingen_Iran

Cole, Juan. 2011. The First Middle Eastern Revolution since 1979. *Guernica*. 14 januari.
http://www.guernicamag.com/blog/2290/juan_cole_the_first_middle_eas/

Coldewey, Devin. 2011. People, Not Things, Are the Tools of Revolution. *TechCrunch*. 11 februari.
<http://techcrunch.com/2011/02/11/tools-of-revolution/>

Esfandiari, Golnaz. 2010. The Twitter Devolution. *Foreign Policy*. 7 juni.
http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/07/the_twitter_revolution_that_wasnt

Giglio, Mike. 2011. 'We Are All Khaled Said': Will the Revolution Come to Egypt? *The Daily Beast*. 22 januari.
<http://www.thedailybeast.com/articles/2011/01/22/we-are-all-khaled-said-will-the-revolution-come-to-egypt.html>

Gladwell, Malcolm. 2010. Why the Revolution Will Not Be Tweeted. *The New Yorker*. 4 oktober.
http://www.newyorker.com/reporting/2010/10/04/101004fa_fact_gladwell#ixzz1LnRIE9jO

Gladwell, Malcolm. 2011. Does Egypt need Twitter? *The New Yorker*. 2 februari.
<http://www.newyorker.com/online/blogs/newsdesk/2011/02/does-egypt-need-twitter.html#ixzz1GggriiAd>

Heaven, Will. 2009. How Iran is Using the Internet to Hunt Down Online Protestors. *The Telegraph*. 14 juli.
<http://blogs.telegraph.co.uk/news/willheaven/100003235/how-iran-is-using-the-internet-to-hunt-down-online-protestors/>

Hauslohner, Abigail. 2011. Is Egypt About to Have a Facebook Revolution? *Time*. 24 januari.
<http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2044142,00.html>

Heaven, Will. 2011. Mubarak Steps Down. But let's be clear – Twitter had nothing to do with it. *The Telegraph*. 11 februari.
<http://blogs.telegraph.co.uk/news/willheaven/100075775/mubarak-steps-down-but-lets-be-clear-twitter-had-nothing-to-do-with-it/>

Ingram, Mathew. 2011. Was What Happened in Tunisia A Twitter Revolution? *Gigaom*. 14 januari.
<http://gigaom.com/2011/01/14/was-what-happened-in-tunisia-a-twitter-revolution/>

- Kravets, David. 2011. 'What's Fueling Mideast Protests? It's More than Twitter' *Wired*. 27 januari. <http://www.wired.com/dangerroom/2011/01/social-media-oppression/>
- Lake, Eli. 2009. Fed Contractor, Cell Phone Maker Sold Spy System to Iran. *The Washington Times*. 13 april. <http://www.washingtontimes.com/news/2009/apr/13/europe39s-telecoms-aid-with-spy-tech/>
- Lynch, Marc. 2011. Tunisia and the New Arab Media Space. *Foreign Policy*. 15 januari. http://lynch.foreignpolicy.com/posts/2011/01/15/tunisia_and_the_new_arab_media_space
- Morozov, Evgeny. 2011. First Thoughts on Tunisia and the Role of the Internet. *Foreign Policy*. 14 januari. http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2011/01/14/first_thoughts_on_tunisia_and_the_role_of_the_internet
- Morozov, Evgeny. 2009. Iran: Downside to the Twitter Revolution. *Dissent* 56 (4): 10-14
- Morozov, Evgeny. 2011. *The Net Delusion: How Not to Liberate the World*. New York: PublicAffairs.
- Morozov, Evgeny. 2011. Tunisia, Social Media and the Politics of Attention. *Foreign Policy*. 14 januari. http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2011/01/14/tunisia_social_media_and_the_politics_of_attention
- Omid, Ghazal. 2009. Iran and Facebook. *Ghazal Omid*. <http://www.ghazalomid.com/item.php?articleid=588>
- Penny, Laurie. 2011. Revolts Don't Have to be Tweeted. *New Statesman*. 15 februari. <http://www.newstatesman.com/blogs/laurie-penny/2011/02/uprisings-media-internet>
- Rosen, Jay. 2011. The "Twitter can't Topple Dictators" Article. *PressThink*. 13 februari. <http://pressthink.org/2011/02/the-twitter-cant-topple-dictators-article/>
- Samii, Bill. 2006. Iran: Government Strengthens its Control of the Internet. *Radio Free Europe*. 29 september. <http://www.rferl.org/content/article/1071706.html>
- Shirky, Clay. 2011. *The Political Power of Social Media: Technology, the Public Sphere, and Political Change*. New York: Foreign Affairs.
- Shirky, Clay. 2010. The Twitter Revolution: More Than Just a Slogan. *Prospect magazine*. 6 januari. <http://www.prospectmagazine.co.uk/2010/01/the-twitter-revolution-more-than-just-a-slogan/>
- Sullivan, Andrew. 2009. The Revolution Will Be Twittered. *The Atlantic*. 13 juni. <http://www.theatlantic.com/daily-dish/archive/2009/06/the-revolution-will-be-twittered/200478/>
- York, Jillian. 2011. Not Twitter, Not Wikileaks: a Human Revolution. *Jillian C. York*. 14 januari. <http://jilliancnyork.com/2011/01/14/not-twitter-not-wikileaks-a-human-revolution/>
- Zuckerman, Ethan. 2011. The First Twitter Revolution? *Foreign Policy*. 14 januari. http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/14/the_first_twitter_revolution